

# Jakten på Angus



Metoderapport til SKUP

basert på artikler publisert i Morgenbladet

fra 28. juni 2013 til 19. desember 2014.

**Journalist:** Simen Sætre

**Researcher:** Sigve Indregard

### **Sammendrag:**

- Morgenbladet avdekket gjennom en serie artikler et nettverk av mennesker som dyrker Anders Behring Breivik.
- Med en kvinnelig Breivik-beundrer som hovedperson, beskrev vi hvem følgerne er, hva som driver dem, og hvordan de forsøker å bygge en bevegelse.
- Nettverket var ledet av en blogger som kalte seg «Angus». Han var jaktet på av forskere, journalister og PST, uten at noen klarte å finne ham. Etter flere måneders arbeid kunne vi fastslå at han etter all sannsynlighet er en 36-årig nederlender i USA.
- Som resultat av vårt arbeid, granskes 36-åringen og andre i nettverket av PST og sine lands sikkerhetstjenester. Nøkkelpersoner har trukket seg ut og aktiviteten i nettverket er nær stoppet.

**Redaksjon:**

Morgenbladet

Karl Johans gate 25

0159 Oslo

**Kontaktperson:**

Simen Sætre, [sims@morgenbladet.no](mailto:sims@morgenbladet.no), tlf 45661712

**Innholdsfortegnelse**

1. Innledning
2. Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?
3. Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet? Ble den endret?
4. Organisering av arbeidet, arbeidstid
5. Hva er genuint nytt i saken, sett mot evt. tidligere offentliggjort informasjon?
6. Metodebruk, kildebruk og problemer underveis
  - 6.1 Kartlegging
  - 6.2 Digital etnografi
  - 6.3 Dybdeintervju
  - 6.4 Faktasjekk med terroristen
  - 6.5 Personkartlegging i USA
  - 6.6 Politisk kartlegging
  - 6.7 Elektronisk sporing
  - 6.8 Konfrontasjon
  - 6.9 Tekstanalyse
  - 6.10 Publisering
7. Etikk og spesielle erfaringer
  - 7.1 Oppmerksomhet til Breivik?
  - 7.2 Psykisk ustabile kilder
  - 7.3 Å trykke uten endelig bevis
8. Konsekvenser av saken
9. Liste over samlet publisering
10. Vedlegg: Kopi av artiklene.

## 1. Innledning

Anders Behring Breiviks terroraksjon 22. juli 2011 var politisk motivert. Han ønsket å fremme visse ideer og vekke andre mennesker til handling. Han omtalte terroraksjonen som en «marketing operation» for manifestet sitt, 2083.

I tråd med dette begynte Breivik å knytte kontakter fra fengselet. Han ville bygge et nettverk, og sendte brev til likesinnede i Russland, Europa og USA. Meldinger i media tydet på at han korresponderte med et stort antall mennesker.

Et avgjørende spørsmål etter 22. juli 2011 var om Breivik ville make å utnytte oppmerksomheten han hadde tilranet seg, til å bygge en bevegelse: Ville noen la seg «vekke» politisk? Kunne han kunne motivere nye terrorhandlinger? I 2012 ble Breivik-inspirerte terrorplott i Polen og Tsjekkia avslørt i planleggingsfasen.

Støtteblogger og enkeltintervjuer tydet på at det fantes mennesker som så Breivik som en helt, men lite var kjent om dem. Det var et lukket miljø. Høyreekstreme har et anstrengt forhold til de etablerte nyhetsmediene (det de kaller «mainstream media») og snakker sjelden med journalister. De er ekstremt bevisst på anonymitet, og med sine politiske agendaer er de ofte upålitelige kilder.

Samtidig reiste dekningen av Breiviks aktiviteter flere dilemmaer. Han skrev stadig brev til norske avisredaksjoner, men ingen trykket dem. Burde man fortie ham? Var den marginale gruppen som dyrket ham, i det hele tatt verdt å undersøke?

På bakgrunn av meldinger om at Breivik mottok en stor mengde brev, begynte vi sommeren 2013 å kartlegge omfanget av korrespondansen. Det ble klart at mange kvinner skrev til ham. Vi lurte på hva som drev dem. Hvorfor ville de skrive med en masse-morder?

Et nettverk utkrystalliserte seg. De oversatte og distribuerte Breiviks tekster til 14 språk, gjennomførte aksjoner og drev rekruttering. Hovedmannen var en blogger som kalte seg «Angus Thermopylae». Han var svært datakyndig, ekspert på anonymitet på nett. Flere hadde forsøkt å finne ham, også PST, men ingen hadde lyktes. Vi lurte på om det var mulig å bygge opp en politisk gruppering i total anonymitet.

Arbeidet med Breiviks beundrere førte oss inn i stadige dilemmaer. Vi stod overfor presseetiske valg og måtte benytte for oss nye og uvante metoder.

Gradvis kom vi på innsiden av et miljø som var lukket, ekstremt og annerledes.

Etter hvert utviklet arbeidet seg til en flere måneders lang jakt på en person, hovedmannen Angus.

\*\*\*

Mens denne rapporten skrives, i januar 2015, publiseres vårt materiale i Sverige, Nederland og Storbritannia. Vi mottar en mengde nye tips, hvorav noen vil resultere i oppfølgersaker. Det betyr at den vedlagte listen over publiserte saker ikke er komplett, og at vi ennå ikke ser de fulle konsekvensene. Siden dette er en metoderapport og vi i det videre arbeidet i liten grad bruker nye og andre metoder, velger vi likevel å sende inn denne rapporten nå.

Med tanke på vår egen og kildenes sikkerhet, samt av hensyn til kommende artikler, har vi måttet holde enkelte opplysninger tilbake. Dersom SKUP-juryen ønsker utdypende og mer detaljert informasjon, kan journalist Simen Sætre kontaktes.

Sætre har gjort storparten av arbeidet, men siden så mange avgjørelser er tatt kollektivt, i samarbeid med redaktører, fotografer eller andre journalister, er denne rapporten skrevet i vi-form.

For å drøfte noen av de interessante etiske spørsmålene for seg, er noen av disse skilt ut i del 7 («etikk og spesielle erfaringer»), mens metodebruk, kildebruk og kildekritikk er drøftet i del 6.

## **2. Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?**

Morgenbladet jobbet etter 22. juli fram en rekke saker om ideologien bak terrorangrepet. Journalistene Sigve Indregard og Simen Sætre hadde begge gitt ut bøker om temaet (*Motgift*, 2012 og *Fjordman*, 2013). Vi hadde dermed solid grunnleggende kjennskap til ideologien miljøene den kom fra.

I mai 2013 mottok vi et brev fra Anders Behring Breivik med tittel «Retten til ikke å bli kneblet». Her kom han med en rekke påstander, blant annet at han hadde mottatt en stor mengde brev og støtteerklæringer.

Å trykke innlegget var aldri aktuelt, men vi var nysgjerrige på hvor stor appell Breiviks ideer hadde, og om han lyktes i å spre budskapet. Vi oppsøkte hans forsvarer Tord Jordet, og spurte om å få se dokumenter som antydte omfanget av Breiviks post. Kartleggingen ga utslag i et førstesideoppslag 28. juni 2013.

Vi oppdaget samtidig at dette temaet ble grundigst dekket av en høyreekstrem blogg som het «The Commander Breivik Report». Vi tok kontakt med bloggen, og fikk svar fra pseudonymet «Angus Thermopylae». Med ham beholdt vi kontakten.

Den 14. februar 2014 ble redaksjonen kontaktet på epost av en kvinne. Hun mente vi hadde skrevet «forholdsvis nøytralt om bl.a. den brevsensur som Anders Behring Breivik er offer for», og ønsket at vi skrev mer om soningsforholdene.

Dette var kilden vi i det påfølgende skal kalle «Victoria». Vi spurte om hun ville møte oss. Det ville hun gjerne.

## **3. Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet? Ble den endret?**

Med Breivik i fengselet stod samfunnet overfor en ny og historisk unik problemstilling. Hvordan forholde oss til at vår tids verste drapsmann satt i cella og forsøkte å bygge et politisk nettverk? På den ene siden stod viktige prinsipper rundt ytringsfrihet. På den andre siden hensynet til samfunnets sikkerhet.

I dette problemkomplekset stod et par spørsmål sentralt: Lyktes han faktisk i å bygge et nettverk? Hvilken trussel var dette i så fall forbundet med? For å belyse dette, ønsket vi å finne ut: Hvem korresponderte han med? Hvor mange?

Og hvem var disse menneskene? Hva var det ved Breiviks ideologi og person som appellerte til dem? I hva slags politiske landskap kunne hans ideer gro? Hvordan var det mulig å støtte ham? Den første epostutvekslingen med Angus ga noen svar, men overfladisk. Da vi fikk kontakt med Victoria, kunne vi gå inn i hennes verdensbilde og tegne et politisk portrett.

I kartleggingen av Breiviks korrespondanse kom det fram at over to tredeler av dem han skrev med, var kvinner. Det bar bud om at fenomenet egentlig var todelt, på den ene siden Breiviks ideologiske appell, og på den andre det fenomen at mange kvinner svermer for masse mordere i fengsel. Begge deler var lite belyst i norske medier.

Tidlig i arbeidet hadde vi sett det som umulig å finne identiteten til Angus. Da vi i april 2014, etter noen måneder med graving, fikk tips om hvem han var, forstod vi at vi kunne gå mot selve «edderkoppen i nettet» og forsøke å avsløre ham.

Som en liten redaksjon med begrensede ressurser, stod vi dermed foran et valg. Skulle vi forsøke? Var det verdt det? Vi mente at saken var vesentlig, at Angus' virksomhet kunne utgjøre en samfunnstrussel, og at vi hadde mulighet til å klare det våre kolleger ikke hadde klart. Vi bestemte oss for å prøve.

#### **4. Organisering av arbeidet, arbeidstid**

Den innledende artikkelen 28. juni 2013 var laget etter et par ukers arbeid for en journalist, med sporadisk oppfølging på epost med tanke på flere saker.

Fra 14. februar, da vi fikk kontakt med Victoria, fulgte journalist Simen Sætre saken på 80 prosent basis fram til trykkingen 9. mai. Med avbrekk for ferie og andre sporadiske saker, har han hatt denne saken som sitt hovedprosjekt fram til i dag.

Fotograf Ellen Lande Gossner har vært med på de fire møtene med Victoria, i to omganger hver over to dager våren 2014. Selv om bildene var anonymisert og strengt tatt kunne vært tatt ved ett møte, var det viktig å være to personer i disse møtene og ha en dialog om arbeidet underveis.

Fra 9. mai ble fokuset i saken dreid mot Angus. All ny informasjon om ham ble samlet i en løpende logg, alt potensielt dokumentasjonsmateriale samlet i en søkbar fil. For å vurdere spesifikke problemstillinger ble det skrevet flere notater til internt bruk. Det dokumentariske materialet på papir ble samlet i stadig voksende mapper.

Med Angus' datakyndighet og hans aktivitets nettbaserte karakter, var det nødvendig å bruke ekspertise på computerbasert research. Morgenbladets journalist Sigve Indregard har tidligere jobbet som frilans dataprogrammerer, og har sin Bachelor-utdanning fra informasjonsteknologi. Han deltok ved behov på de databaserte delene av prosjektet.

Etter publiseringen av saken om Angus den 5. desember trakk vi i tillegg inn frilanseren Andreas Lunde, som også har jobbet med databasert research. Han hadde forsøkt å finne Angus i 2012, da han var ansatt for TV2. Dette lyktes ikke, og undersøkelsene resulterte ikke i noe tv-innslag.

Hans materiale utfylte på noen områder vårt materiale, og han var generøs nok til å dele. I arbeidet med oppfølgersaken om Angus' «groupie» Mia gjorde han arbeid for oss som frilanser.

I den delen av prosjektet som har funnet sted i USA, har vi fått veiledning av gode amerikanske kolleger. Noen har også gjort jobber for oss. En journalist i delstaten der 36-åringen ble arrestert, som vi ikke navngir her, har hjulpet oss med dokumentgraving lokalt på stedet. Han var også til uvurderlig hjelp med å organisere vårt arbeid i USA i juni, da vi var på en ukes tur for å konfrontere Angus og gjøre ytterligere research.

Til det første møtet med 36-åringen vurderte vi å leie en sikkerhetsvakt, fordi vi ikke visste om mannen kunne være farlig. I stedet valgte vi å hyre inn en kraftig, stødig fotograf med lokalkunnskap og bil. Fotograf Michael Bergen var perfekt i denne rollen.

Da vi var i en avsluttende fase med de to hovedartiklene, 9. mai og 5. desember, engasjerte vi flere lesere internt, samt en jurist, for å få flere og uavhengige blikk på materialet.

Totalt var dermed seks personer innom i prosjektet. Redaksjonssjef Ivar Iversen fulgte opp underveis. Når fritid er medregnet antar vi at redaksjonen som helhet har brukt omkring et årsverk på dette prosjektet.

## **5. Hva er genuint nytt i saken, sett mot tidligere offentliggjort informasjon?**

*-Vi har dokumentert Breiviks korrespondanse, dens omfang og karakter.* Det var kjent fra før at terroristen mottok mange brev, og at han sendte brev til mediene. Ved å studere kriminalomsorgens vedtak om nektet utsendelse av brev, kunne vi imidlertid for første gang gi et anslag over hvor stor korrespondansen var. Vi avdekket også Breiviks strategi om å få brevene sine offentliggjort via blogg. Fordi vi fikk tilgang til hemmeligstemplede dokumenter, kunne vi referere PSTs vurdering av hvilken trussel Breiviks virksomhet utgjør.

*-Vi har dokumentert Breiviks beundrere og deres ideologi.* Det var kjent at det fantes blogger som dyrket ham, og at han fikk brev fra kvinner. Gjennom å intervjuer en rekke av disse kvinnene og observere deres lukkede nettverk, kunne vi vise denne dyrkingens karakter. Gjennom flere dybdeintervjuer med en av Breiviks mest hengivne fans, kunne vi gi et dypere innblikk i hva som drev fascinasjonen for Breivik.

*-Vi har avdekket systematiske forsøk på å bygge en politisk bevegelse rundt Breivik.* Fra før var det kjent at det fantes mennesker som støttet Breivik. Mindre kjent var det systematiske arbeidet med å spre budskapet hans til alle språk og bygge en politisk gruppering. Fordi vi blant annet fikk tilgang til korrespondansen mellom Angus og Breivik, kunne vi vise fram planen om å bygge gruppen større.

*-Vi har eksponert grupperingens aksjoner og lovbrudd.* Det var kjent at det før stortingsvalget i 2013 ble hengt opp plakater i Oslo til støtte for Breivik. Vi har vist at denne grupperingen stod bak aksjonen, og planla flere andre aksjoner. Ved å legge en norsk bokutgivelse ut på nettet, brøt de også opphavsrettsbestemmelser. Grupperingen har selv opplyst at den bryter lover om hatefulle ytringer, er åpen for å bruke «sivil ulydighet» og går god for terror og vold som politisk virkemiddel.

-Vi har avdekket utnyttingsforhold i Angus nettverk. Gjennom langvarig arbeid med flere kilder har vi eksponert utnytting av de unge kvinnene i nettverket. Angus flørtet med flere av dem, utnyttet dem som kurerer og skjøv en av dem foran seg for å verne om sin egen anonymitet. Flere uttrykte at de følte seg utnyttet.

-Vi har avdekket at Angus etter all sannsynlighet er en 36-åring i USA. Gjennom graving over tid har vi funnet materiale som indikerer at Angus høyst trolig er en 36-årig nederlander i USA. Selv om vi ikke har elektroniske bevis som bekrefter det entydig, har arbeidet og konfrontasjonen med 36-åringen bidratt til at Angus' aktivitet på nettet er så godt som avsluttet.

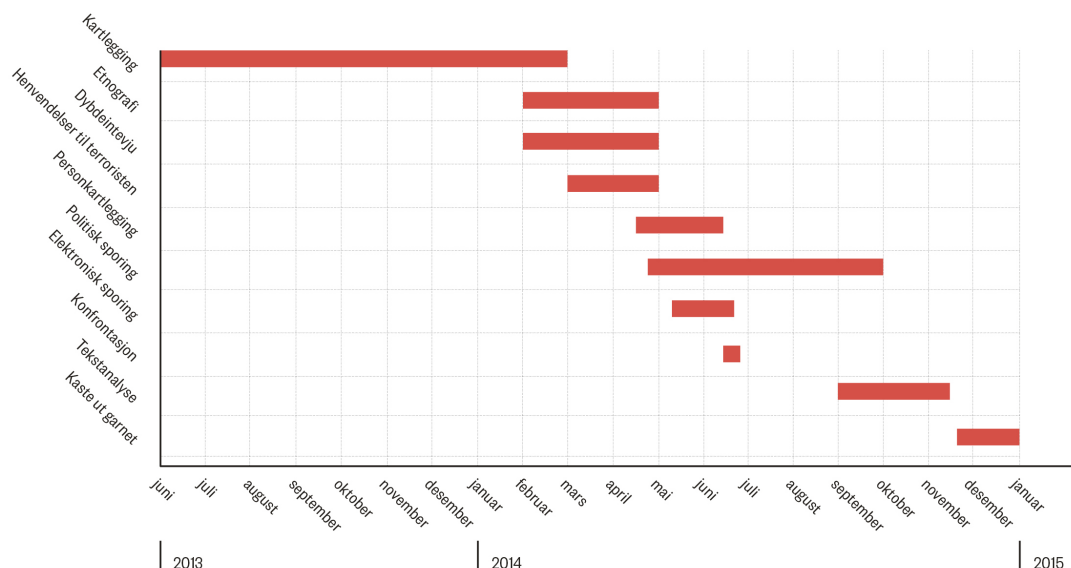
Arbeidet har i tillegg gitt utslag i flere kortere nyhets saker og debattsaker, blant annet om en forsker som intervjuet Brevik i fengselet og en svensk journalist som forsøker å intervju ham.

## 6. Metodebruk, kildebruk og problemer underveis

Tre mål har vært viktige i arbeidets ulike faser.

1. Å kartlegge korrespondansen.
2. Å forstå hva som drev støttespillerne.
3. Å finne Angus.

For å oppnå hvert av disse målene, har vi brukt ulike metoder, som er blitt sentrale i hver sin fase. Til dels glir disse over i hverandre og overlapper i tid, som vist i denne figuren:



Vi vil i det følgende gå kronologisk gjennom hver av disse fasene.



### *6.1. Dokumentasjon av korrespondansen*

Breivik påstod i sitt brev til redaksjonen at fengselet hadde stoppet 450 «fullt lovlige brev» som han hadde forsøkt sendt ut på under ett år. Han påstod også at han i april 2013 hadde fått 127 av 130 brev stoppet. Vi lurte på om omfanget virkelig var så stort. Hva ville han i så fall med all denne korrespondansen? Hvorfor ble brevene stoppet?

Etter å ha søkt tilgjengelige avisarkiver og lest hva som var skrevet om dette før, tok vi kontakt med relevante kilder. Fra Ila fengsel ble det fortalt at man årlig brukte rundt en million kroner, eller to årsverk, på kontroll av Breiviks post. Angus hadde samlet alle brevene han hadde fått tak i på sin nettside, og lagt dem ut i fulltekst. Han fortalte også om stoppede brev.

Etter samtaler med Breiviks forsvarer fikk vi vite at kriminalomsorgen måtte gi skriftlige begrunnelser når de nektet å sende ut brev, eller holde innsendte brev tilbake. Disse brevene var unntatt offentlighet. En kilde lot oss imidlertid få se noen kopier av nektede utsendte og innsendte brev. Til sammen så vi tre slike dokumenter. To gjaldt nektet utsendelse av til sammen 160 brev, ett gjaldt et brev som ble nektet sendt inn til Breivik.

Vi kunne dermed slå fast at påstandene om stopping av brev var troverdige, og trykket en artikkel med tittelen "hundrevis av Breiviks brev stoppes av fengselet". Et senere anslag fra Skien fengsel viste at Breivik mottok så mye som 800 brev årlig, og opptil 120 brev på en måned.

Av begrunnelsene i nektelsene så vi at Kriminalomsorgen oppfattet Breiviks brevskrivning som del av en strategi for å bygge et nettverk. Kriminalomsorgen fryktet at dette kunne bidra til fremtidige terrorhandlinger. «[Breivik] synes å ha som siktemål å arbeide systematisk med å spre [sitt] budskap både i fengsler og utenfor, med det formål å etablere nettverk som kan arbeide videre for [hans] mål», het det i en av avslagene.

Det fremgikk av dokumentene at Breivik forsøkte å få opprettet en blogg via mellommann. Han ga råd om hvordan dette kunne gjøres anonymt, og ga forslag om hva bloggen kunne hete. Han hadde forsøkt å sende tre artikler, som han ønsket å få publisert på bloggen.

Etter denne kartleggingen rettet vi oppmerksomheten bort fra Breivik, og vendte den i stedet mot dem som skrev brev til ham. Hvem var de?

### *6.2. Digital etnografi*

Forskningen på høyreekstremisme i Norge var marginal før 22. juli 2011, og er fortsatt begrenset. En av de få som jobber med dette er Jacob Aasland Ravndal ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI). Han hadde fulgt med på støttebloggene for Breivik, og ble en samtalepartner under hele prosjektet. Også Lars Erik Berntzen ved European University Institute i Firenze hadde sett på disse bloggene. I samtale med disse fant vi vinteren 2014 ni aktive støtteblogger. Av disse var Angus' blogg den mest sentrale. Han opererte på dette tidspunktet 11 bloggplattformer og profiler i sosiale medier.

Tre poenger kom raskt fram. For det første var mange av Breivik-beundrerne kvinner. For det andre var Angus sentral. For det tredje foregikk mye av aktiviteten på nettstedet vk.com, som ble ansett som sikrere enn Facebook når man ville sikre seg full anonymitet.

Vi opprettet dermed en profil på vk.com. Der fikk vi adgang til nettverkets forum, "European Underground", med sine mange underkategorier. Vi kunne gå gjennom all aktivitet siden oppstarten og lese diskusjonene, som gikk parallelt med bloggene. Der lå også et handlingsprogram, en manual for datasikkerhet, en bruksanvisning for forberedelser til dommedag og andre nøkkeldokumenter.

Vi merket oss hvilke nicks som deltok i diskusjoner og hvem som var toneangivende i gruppen. Som medlem kunne vi se deltakernes profiler, finne tekstene de la ut andre steder, bildene de la ut av seg selv og andre, hvem de var venner med. Denne informasjonen kunne vi sidestille med informasjon vi fant utenfor Vk.

Noen av deltakerne var også åpne for å ta imot private beskjeder. Vi tok kontakt med flere av dem, og fortalte åpent at vi jobbet med en artikkel og lurte på om ville fortelle hvorfor de beundret Breivik. Siden de fleste i gruppen var kvinner, konsentrerte vi oss i første omgang om disse.

De fleste avsto å la seg intervju, men i fire tilfeller fikk vi kontakt. Vi la vekt på å unngå en fordømmende eller nedlatende holdning, men ville møte dem med nysgjerrighet og la dem snakke i sitt eget tempo. Noen lot oss få bruke bilder de hadde lagt ut. Disse kom godt med som illustrasjonsmateriale. Etter hvert som vi bygde et tillitsforhold til noen av dem, begynte de også å snakke om de andre i gruppen, og om Angus.

Fra undersøkelsene forstod vi at vi stod overfor et todelt fenomen. På den ene siden var disse kvinnene opptatt av Breivik på grunn av hans politiske ideer. De hadde ingen sofistisert forståelse av ideologien, men hadde ofte hatt ubehagelige opplevelser som de knyttet til muslimske menn, og de støttet Breivik som "muslimkritiker". På den annen side var flere av dem like mye fascinert av personen Breivik, og var slik å sammenligne med kvinner som forelsker seg i masse mordere i fengsel. For å forstå denne delen av fenomenet gjorde vi søk på Google Scholar og andre forskningsdatabaser, fant en doktorgrad og noen forskningsartikler og intervjuet tre psykologer som hadde kunnskap om fenomenet.

Kombinert med vår epostutveksling med Angus, som hadde foregått fortløpende, klarte vi dermed å få en viss oversikt over fenomenet, men uten noen særlig dybde.

### *6.3. Dybdeintervju*

At vi fikk kontakt med Victoria var avgjørende for at vi la så mye arbeid i saken. Hennes intensjon da hun kontaktet oss var å få belyst Breiviks situasjon i fengselet. Den første saken om Breiviks korrespondanse hadde gitt henne tillit til at vi kunne skrive om dette på en balansert og saklig måte, som hun kalte det, selv om temaet var kontroversielt. Hun var samtidig innforstått med at hun ville være nødt til å fortelle om bakgrunnen for sin interesse for Breivik, og var åpen for å møte oss.

Journalist og fotograf reiste etter noen dager til byen der hun bodde. Vi gjorde et intervju samme kveld, og kom tilbake neste dag og gjorde enda et. Å bygge opp et tillitsforhold til en kilde tar lang tid. I et intervju i boka *The New New Journalism* anslår den anerkjente journalisten Leon Dash at det tar fire til seks måneder med gjentatte intervjuer før en kilde begynner å fortelle åpent og ærlig om seg selv. I stedet for å presse for mye inn i hvert intervju, valgte vi å gjøre flere

kortere intervjuer over tid, slik at tankeprosessene kom i gang og kilden fikk tid til å åpne seg. I ukene etter møtet med Victoria fulgte vi opp med henne på epost, i perioder daglig.

Historien hun fortalte var vanskelig å dokumentere. I korthet fortalte hun at hun var blitt kjent med Breivik gjennom dataspilling tre-fire år før 2011. Hun oppga profiler han skulle ha brukt i sosiale medier og dataspill. Disse var til dels kjent fra før og til dels helt ukjente. Hun fortalte i detalj om hvordan deres forhold hadde utviklet seg til et online kjæresteforhold. De hadde snakket i timevis hver dag, sa hun. Flere av samtalene hun gjenga ville kunne kaste lys over den radikaliseringsprosessen Breivik var i på dette tidspunktet. Problemet var at Victoria ikke kunne framvise noen dokumentasjon som underbygget forholdet, alle elektroniske spor var slettet.

Vi gjorde et omfattende arbeid for å teste denne historien. Som kjent finnes det et stort lekket materiale med dokumenter fra 22. juli-saken, blant annet avhørsreferater. Gjennom kontakter fikk vi søkt på de aktuelle profilene i dette materialet. Det ga ingen treff. Samtidig visste vi at Breivik opererte med en lang rekke kallenavn, og flere kunne være ukjente, selv for politiet.

Vi søkte samtidig opp personer som hadde hatt kontakt med Breivik i den aktuelle perioden. En gamer, en nettdebattant, enda en ekstremist. Ingen kjente til de aktuelle profilene. Vi forsøkte å få politietterforskeren på saken til å undersøke i etterforskningsmaterialet, men vedkommende valgte etter flere forespørsler ikke å prioritere dette.

For oss ble spørsmålet om vi kunne stole på Victorias historie. Hun representerte en ekstrem politisk retning, hun støttet langt på vei Breiviks politiske syn. Vår erfaring fra tidligere portretter av ekstremister, var at de har liten tillit til tradisjonelle medier og gjerne vil forsøke å "bruke mediene" for å fremme politiske formål. Dette kan også påvirke deres gjengivelse av sine egne personlige erfaringer.

Vi hadde dermed en pedagogisk utfordring. Vi måtte forklare Victoria at vi var nødt til å gjøre nærmere undersøkelser av hennes troverdighet. Dette måtte vi gjøre uten at hun følte seg mistenkeliggjort, eller følte det som et tillitsbrudd. Hun godtok våre forsikringer om at dette var faglig fundert, og lot oss kontakte mennesker i hennes nærmeste familie. Dette ga ikke noe entydig bilde. Hennes mor og søster knyttet stor tillit til det hun fortalte, og mente at hennes reaksjon etter bildene av Breivik var offentliggjort tydet på at gjerningsmannen var en bekjent av henne. Dette var også i tråd med noen forumposter hun hadde skrevet rett etter 22. juli, der hun forklarte andre at hun kjente ham. På den annen side fikk vi kontakt med en annen søster, som Victoria hadde røket uklar med, og som var svært kritisk til hennes troverdighet.

Fra denne søsteren fikk vi tips om en profil Victoria hadde benyttet, der hun hadde beskrevet tidligere psykiske lidelser (som hun til dels hadde vært åpen om til oss) og også beskrev hallusinasjoner. Disse tekstene forela vi for en psykolog, som ga en vurdering til internt bruk. På grunnlag av dette besluttet vi ikke å trykke Victorias påstander om en forhistorie med Breivik. Vi besluttet også å anonymisere henne i artikkelen.

Det vi derimot ikke hadde grunn til å betvile, var at Victoria var svært opptatt av Breivik. Etter hvert som tiden gikk, lot hun oss lese til sammen ni av brevene hun hadde skrevet til ham. Vi undersøkte datoene for når disse word-dokumentene var opprettet, og de viste seg å stemme med datoene i brevhodene. Dette kan riktignok manipuleres, men da også familien kjente til brevene, og vi fikk en bekreftelse også fra annet hold, valgte vi å stole på at de var autentiske. Vi

fikk dessuten lese to av Breiviks svarbrev til henne, hvis signatur ble sjekket opp mot brevene vi selv hadde mottatt. Brevenes autenticitet ble også bekreftet av Breiviks forsvarer.

Etter at undersøkelsene var gjennomført reiste vi tilbake til Victoria og gjorde enda to intervjuer over to dager. Vi kunne dermed supplere den digitale etnografien med et dybdeportrett av en kvinnelig Breivik-beundrer.

#### *6.4. Henvendelse til terroristen*

I arbeidet med å teste Victorias troverdighet stod vi overfor et helt spesielt problem. Den eneste som kunne bekrefte eller avsanne hennes påstander om et forhold med Breivik fra årene før 2011, var terroristen selv. Forsvarer Tord Jordet foreslo at vi skulle skrive til ham i fengselet og høre hva han selv hadde å si om denne historien.

Dette var et dilemma. Ingen medier har hittil intervjuet Breivik, og vi ønsket det heller ikke. Det sier seg dessuten selv at hans troverdighet er lav. Samtidig hadde vi allerede lagt ned mye arbeid i å sjekke ut denne historien, og det ville være uforsvarlig ikke å prøve alle kilder til informasjon. Hvordan løse dette?

Etter flere diskusjoner kom vi fram til at vi var komfortable med å sende Breivik noen konkrete faktabaserte spørsmål for å få hans versjon av gitte faktiske forhold. Vi ba ham samtidig underbygge sine svar med dokumentasjon. Vi sendte dermed et brev med ti spørsmål. Disse var utformet slik at vi kunne få svar på det vi lurte på uten at det var rom for å manipulere svarene. Gitt spørsmålenes karakter var ikke dette noe intervju, men sjekk av fakta.

Noen dager senere fikk vi svar, i form av tre ulike brev. Ingen av dem svarte på noen av spørsmålene vi hadde stilt. På den annen side, inneholdt dokumentene Breivik la ved, en del nye opplysninger. På et dokument var det for eksempel en gjengivelse av PSTs hemmeligstemplede vurdering av hvilken trussel Breiviks nettverksbygging utgjorde. Av ukjente grunner hadde dette sluppet gjennom brevkontrollen.

Et annet dokument viste fornavnene på et tjuetalls personer som Breivik hadde forsøkt å korrespondere med og tilla stor vekt. Breivik var nektet å korrespondere med dem fordi kriminalomsorgen mente de delte Breiviks politiske oppfatninger. Vi sammenstilte navnene med det materialet vi ellers satt med, og fikk nyttig informasjon om hvem Breivik ønsket å ha kontakt med.

Da vi la fram navnene i dokumentet for en kilde, utpekte han raskt hvem av dem som var Angus, og ga oss et navn på ham. Den navngitte personen var en 36-årig nederlender som bodde i Sør-Carolina, USA. Gjennom et google-søk fant vi et bilde av ham og spurte kilden om det var rett mann. Kilden bekreftet dette.

#### *6.5. Personkartlegging i USA*

Artikkelen om Victoria og de andre av "Breiviks kvinner" ble publisert 9. mai 2014 og fulgt opp de neste ukene. Samtidig satt vi nå med spor til en ny og viktigere sak. Vi hadde navnet på en person, og skulle bekrefte eller avvise at vedkommende var Angus.

Det oppgitte navnet ga ett eneste treff på google. Det var en nyhetsmelding om en rettssak i USA. Der var det også gjengitt et bilde, et «mugshot». Saken dreide seg i utgangspunktet om en

mindre forseelse, som senere hadde fått en mer alvorlig karakter da tiltalte, 36-åringen, hadde angrepet fengselspersonell.

Vi tok kontakt med den amerikanske journalisten som hadde skrevet artikkelen. Han jobbet i lokalavisen på stedet, og skulle vise seg å bli en god samarbeidspartner. Han hjalp oss å skaffe rettsdokumentene, der flere personopplysninger var gjengitt. Han skaffet også opplysninger fra fengselet, der 36-åringen hadde gjort et slett inntrykk og vaktene var villige til å snakke. 36-åringen hadde angrepet dem og kommet med utbrudd av religiøs natur, i en psykose-liknende tilstand.

Et interessant sammentreff i tid ble tidlig klart. Den 11. oktober 2013, dagen før 36-åringen ble arrestert, hadde Angus skrevet en bloggpost som brøt med alt han tidligere hadde skrevet. Han opplyste at han nå avsluttet all blogging. "Intet videre blodspill er nødvendig, Breivik har oppnådd sitt mål," skrev han. Han hevdet at «målet med 22. juli var å identifisere herrens soldater og satans soldater". Dette var nå fullendt, og Angus oppfordret støttespillerne til å gå hver til sitt. «Med dette avsverger jeg all vold».

Teksten ble tatt vekk to uker senere, uten nærmere forklaring, og Angus fortsatte bloggingen som før. FFI-forsker Jacob Aasland Ravndal, som vi var i dialog med, fant imidlertid en kopi av teksten som lå ute på nettet. Denne viste i sin tur til en lenke på Angus blogg som så slik ut:

[breivikreport.wordpress.com/2013/10/11/the-end-time-has-begun/](http://breivikreport.wordpress.com/2013/10/11/the-end-time-has-begun/)

Da vi sammenstilte bloggen med rettspapirene og uttalelser fra fengselsvakter, kom det dermed fram at både Angus og 36-åringen hadde vært gjennom et slags sammenbrudd på nøyaktig samme tid. I sterk kontrast til andre ytringer (begge var ateister), hadde de bablet om religion. Ytterligere intervjuer og dokument søk i USA viste at 36-åringen også ble sluppet løs fra fengselet etter tolv dager, og at Angus to dager etter var tilbake på bloggen for første gang siden den religiøse teksten.

Hvilke andre spor kunne vi finne, som bekreftet sammentreffet? Å søke etter personopplysninger i USA kan være frustrerende. Hvis man ikke vet hvor man skal søke, risikerer man å bruke masse tid på tjenester som skal gi bakgrunnsinformasjon om mennesker, men i praksis gir lite og krever betaling. Etter samtaler med amerikanske kolleger tok vi i bruk Zabasearch, en god gratis tjeneste. Vi tegnet i tillegg abonnement på en annen tjeneste, eVerify, der vi fikk fram en mengde personopplysninger om 36-åringens familie og andre med tilknytning til adressen der han var registrert.

Ved å kryssjekke opplysninger ut i fra 36-åringens adresse og andre personer som stod oppført her, lese gjennom Facebook-kontoer og finne opplysninger om deres venner, fikk vi gradvis tegnet opp et kart over 36-åringens relasjoner i USA. Et viktig moment var at vi fikk klarlagt at han brukte et annet fornavn enn det som stod i rettsdokumentene. Når dette kom på plass, kunne vi bygge opp en database med bilder av hans nærmeste, huset han bodde i (google earth) samt telefonnumre, mulige ip-adresser, og deler av hans biografi.

Om han selv ikke delte noe på Facebook og holdt vennelisten lukket, klarte vi å kartlegge flere av vennene hans ved å finne ham på andres vennelister. Informasjonen plottet vi inn i et voksende dokument. Viktige bilder ble hengt opp på veggen.

Vi visste nå en del om 36-åringens liv og interesser, men for å sannsynliggjøre at han var Angus, trengte vi å finne politiske ytringer.

#### *6.6: De politiske sporene*

Hvordan finner man en persons politiske spor på nettet? Siden Angus hadde skrevet flere tekster med kritikk av wikipedia, antok vi at 36-åringen trolig ville ha en bruker der. Vi så gjennom alle redigeringene av tekster om Breivik og Utøya, men det var som å finne nåla i høystakken. Ut i fra tidligere søk hadde vi imidlertid funnet ut at 36-åringen hadde noen glødende interesser. Han var sterkt engasjert i så kalte MUDs, altså multi user dungeons eller rollespill på nettet. Når vi undersøkte hvem som hadde redigert artiklene om MUDene der 36-åringen var engasjert, fant vi noen brukernavn vi kunne teste.

En av disse brukerne hadde også redigert artikler om nederlandske islamkritikere. Snart fant vi at denne brukeren også hadde gjort en redigering på wikipedia-artikkelen om Utøya-massakren. Når vi gikk gjennom alle redigeringene, fant vi flere slike redigeringer på saker med politisk innhold, blant annet om raseforskning.

Denne brukerprofilen hadde også hadde forbindelse til en annen brukerprofil, som vi sjekket ut. Vi så at brukerens egen «hjemmeside» på wikipedia hadde vært redigert av person med åpen ip-adresse. Når vi plottet denne inn i en geo-ip-database fant vi at brukeren holdt til i 36-åringens nabolag i Sør-Carolina.

Med utgangspunkt i dette brukernavnet kunne vi så begynne systematiske google-søk med kombinasjoner av ord. Søkene bekreftet snart at det nevnte brukernavnet og 36-åringens navn ble brukt om hverandre – det var rett person. Ved å søke på brukernavnet og diverse politiske termer, fant vi etter hvert fram til flere forum der han hadde vært aktiv i diskusjoner.

Å gå gjennom slike diskusjonsfora, med tusenvis av poster, er et enerverende arbeid. Det kunne ta dager og uker og ble gjort ved siden av annet arbeid, eller på kveldene. Alle biografiske detaljer kopierte vi og la inn i researchdokumentet, med lenke, dato og merknader. Det samme gjorde vi med politiske ytringer. På grunnlag av dette kunne vi danne oss et bilde av 36-åringens politiske syn og hvordan dette hadde utviklet seg fra 2004, da de første postene var skrevet.

Gradvis fant vi flere brukernavn. Mange av dem dukket opp ved langtekkelige, systematiske google-søk. Det en bruker har skrevet ett sted, gjentas gjerne flere steder. Dette er et godt utgangspunkt. Siden google er så god til å gjenkjenne tekstfragmenter, var det en gullgruve å oppdage at 36-åringen hadde skrevet dikt. Når vi fant et dikt kunne vi dermed legge det inn i google og se om det var postet under andre brukernavn, som vi i sin tur kunne gjennomføre. Via internettarkivet Wayback machine fant vi fram til en nedlagt nettside der han hadde samlet alle diktene sine. Disse brukte vi til systematiske søk for å finne enda flere brukernavn. Slik bygget vi snart opp en base med brukernavn vi kunne søke ut i fra.

Gjennom dette arbeidet kartla vi 36-åringens nicks og politiske syn, og så at det sistnevnte på vesentlige punkter var identisk med Angus'. Det samlet seg opp indisier, men vi kunne fortsatt ikke bevise at han var rett mann.

#### *6.7: Elektronisk sporing*

Fra prosjektet startet, hadde vi opprettholdt epostkorrespondansen med Angus, uten å nevne at vi forsøkte å kartlegge ham. Han brukte en gmail-konto, og det var lite informasjon å lese ut av disse epostene. Vi kunne imidlertid lese av avsenderens tidssone. Den var seks timer etter norsk tid, altså i tråd med at han kunne være i Sør-Carolina.

For å dobbeltsjekke dette, plottet vi tidspunktene for epostene han hadde sendt, inn i et skjema. Der fremgikk det at 12 av 18 eposter var sendt mellom midnatt og klokken 6 om morgenen norsk tid. Vi fant det sannsynlig at han kom hjem fra arbeid i Sør-Carolina ved 18-tiden og var aktiv på nettet til han la seg ved midnatt. Da falt de resterende seks epostene også inn i en naturlig døgnrytme i hans tidssone.

Vi gikk deretter gjennom ip-adressene vi hadde fått oppgitt gjennom eVerify. Når vi la dem inn i Geo-ip-databasen sprikte resultatene i flere retninger, og vi kunne ikke etterprøve informasjonen fra tjenesten, så dette gjorde oss ikke klokere. Vi måtte forsøke å finne ut hvilken ip-adresse Angus selv sendte fra.

Angus var svært computerkyndig. Han hadde skrevet en håndbok i datasikkerhet til følgerne sine, og hadde på nettsiden advart andre tilhengere mot å klikke på lenker de fikk tilsendt av journalister. (Vi fikk senere vite at en annen medieorganisasjon hadde forsøkt å sende Angus en link allerede i 2012. Han hadde valgt ikke å åpne den, men lot en kvinne i nettverket åpne den for seg. Kvinnen var dermed avslørt og var livredd for å miste jobben, mens Angus beholdt sin anonymitet). En kilde hadde dessuten advart oss om at Angus brukte en VPN-server gjennom det amerikanske selskapet Spotflux, som tilbyr anonymisering på nett.

Vi måtte uansett forsøke. Vi laget en lenke som kunne spores. Denne knyttet vi til en undersak om Breiviks kvinner, som på dette tidspunktet skulle publiseres. Dette var en sak der Angus selv var nevnt, og det var naturlig å sende den til ham for å holde ham informert. Siden han selv var omtalt, antok vi at det ville være fristende for ham å klikke på den.

Etter noen dager kom det treff på lenken. Treffet viste til en ip-adresse fra en VPN, altså en tilbyder av private virtuelle nettverk, og gikk til Spotflux' server. Vi visste dermed ikke hvem som hadde klikket på den. Ut i fra det kilden hadde opplyst var det likevel i tråd med forventningen, hvis Angus hadde klikket på lenken, ville den vise nettopp til Spotflux.

Kunne vi så gå videre og få ut informasjon fra Spotflux? Dette er en tjeneste hvis forretningside er anonymisering, altså så vi det som lite sannsynlig. Selskapet er USA-basert, og vi ville trenge en amerikansk rettskjennelse for å få ut informasjon. Dette var ikke realistisk. Vi måtte dermed ta til etterretning at forsøkene på sporing hadde gitt noen indikasjoner, men ikke den bekreftelsen vi hadde håpet.

### *6.8: Konfrontasjon og skjult opptak*

Vi hadde nå kartlagt 36-åringen uten å gi oss til kjenne. Vi satt samtidig fast med en rekke indikasjoner, uten å kunne slå fast at vi hadde rett person. Hvordan komme videre?

Vi besluttet å reise til USA for å møte ham. Dette ønsket vi å gjøre før vi tok kontakt med hans venner og familie, fordi vi fryktet at det å gå til omgangskretsen hans ville advare/skremme ham og gjøre det vanskeligere å få et personlig møte. Ved å møte ham personlig ville vi kunne få informasjon vi manglet, han ville kunne innrømme at han var Angus eller gi informasjon som bekreftet eller avviste at vi hadde rett mann.

Her stod vi overfor en sikkerhetsvurdering. Vi visste at 36-åringen var psykisk ustabil, og måtte vi ta høyde for at han kunne være farlig. Vi måtte dermed gjøre en avveining i hvordan møtet skulle finne sted. Hvis vi spurte ham om han ville møte oss frivillig, ville svaret trolig være nei. Hvis vi informerte ham på forhånd om at vi kom, ville han kunne reise vekk og unngå oss. Samtidig ville en for brå konfrontasjon med en psykisk ustabil person kunne lede til en farlig situasjon.

Løsningen ble at vi kvelden før vi skulle oppsøke 36-åringen i USA, sendte Angus en epost og informerte om at vi var på vei, uten å være spesifikke. Da ville han være forberedt, samtidig som risikoen for at han skulle stikke av var mindre når vår beskjed kom på så kort varsel.

Vi brukte mye tid på å formulere dette forhåndsvarselet. Vi tenkte at hvis vi sendte beskjeden om at vi kom, til Angus adresse, ville 36-åringen avsløre seg hvis han visste at vi kom. Hvis 36-åringen derimot ble totalt overrasket, ville han være feil mann.

I USA engasjerte vi en erfaren og stødig fotograf som kjente lokale forhold. Kvelden før konfrontasjonen kjørte vi noen runder i nabolaget for å observere 36-åringens hus. Vi så at det lå i et åpent område med flere hus ved siden av, og det ville være lett å stikke unna hvis noe skulle skje.

Ut i fra når Angus sendte epostene, antok vi at 36-åringen ville komme hjem ved 6-tiden. Vi satte oss dermed til rette i en bil i 36-åringens nabolag, med utsikt mot huset der han bodde. For ikke å virke mistenkelige, åpnet vi panseret. Da naboene kom ut, en etter en, og lurte på hva vi gjorde, kunne vi dermed vise til at vi hadde motorstopp og «ventet på en del».

Etter om lag en times venting, observerte vi at 36-åringen kom hjem. Vi ventet noen minutter, gikk opp til huset og banket på. Til slutt kom han ut. Han virket ikke overrasket over plutselig å få journalister fra en norsk avis på døren. Etter en del overtalelse, gikk han med på å snakke med oss for «å oppklare misforståelsen». Han benektet at han var Angus, men i løpet av samtalen fikk vi likevel noe ny informasjon. Han bekreftet at han før han ble arrestert den 11. oktober 2013 hadde skrevet en tekst med religiøst innhold på nettet, preget av det han kalte paranoia, men han hevdet den var lagt ut på en annen nettside (der vi aldri fant noen slik tekst). Vi noterte også at han brukte samme karakteristikker om denne bloggposten, muntlig, som Angus hadde brukt på nettet («erratic»). Etter rundt ti minutter ble vi bedt om å gå. Konfrontasjonen var en skuffelse.

Etter dette møtet innså vi at vi hadde manglet en god strategi, bortsett fra «å få ham i tale». Vi burde lagt klare og konkrete planer for alle mulige utfall av møtet. Vi burde også ha skrevet ned konkrete spørsmål vi ville stille. Vi hadde dessuten spurt om vi kunne ta opptak av samtalen, og det hadde 36-åringen avslått. Vi bestemte oss for å forsøke på nytt.

De neste dagene brukte vi mye tid på å definere hvilke spørsmål som kunne avgjøre hvorvidt 36-åringen var Angus. Vi satte opp en liste. Vi leste oss også opp på avhørsteknikker, og lagde et opplegg for skjulte lydopptak. Vær varsom-plakaten slår fast at «skjult kamera/mikrofon eller falsk identitet skal bare brukes i unntakstilfeller. Forutsetningen må være at dette er eneste mulighet til å avdekke forhold av vesentlig samfunnsmessig betydning.» Vi mente disse kriteriene var oppfylt.

Da vi to dager senere ventet i 36-åringens nabolag på nytt, og så ham sykle hjem, hadde vi en plan om hva som skulle gjøres. Vi fikk 36-åringen i tale igjen, og han svarte nå på flere spørsmål.



Vi kunne observere at han til dels forandret forklaring fra sist gang. Vi kunne også konfrontere ham med ting han hadde sagt sist, og slik få ut mer informasjon.

Vi hadde to problemer i dette møtet. Kona hans maste konstant om at vi måtte bli ferdig. Listen med spørsmål vi hadde forberedt, var dermed for lang, og vi måtte bruke mye tid på å få samtalen forlenget. Hun truet også med å ringe politiet hvis vi ikke fjernet oss. Vi gjorde samtidig den feilen at vi ikke tok notater, som ble påpekt underveis av 36-åringens kone, og 36-åringen fikk dermed mistanke om at vi tok opp samtalen.

Vi lærte at slike konfrontasjoner må planlegges nøye. Alt som sies i samtalen kan komme til nytte, også ordvalg. Det er derfor viktig å ha samtalen på bånd. Sett i ettertid kunne det også være nyttig å ha filmet møtet, fordi man da kunne tolket 36-åringens kroppsspråk, noe man ikke rekker når man i en spent situasjon fokuserer på intervjuet.

Vi fikk uansett ny informasjon. Det kom fram at 36-åringen hadde vært oppslukt av Breivik etter terroranslaget, noe han ikke innrømte ved første møte. Han innrømte å ha lastet ned manifestet og lest store deler av det, å ha lest Angus' blogg «Breivik report», å ha skrevet om Breivik på nettet, og at han hadde kjennskap til den nederlandske oversettelsen av Breiviks manifest (som Angus stod bak).

Dette styrket vår antakelse, men vi hadde fortsatt ikke den bekreftelsen vi trengte. Det begynte å bli irriterende.

#### *6.9: Tekstanalyse*

Etter møtet i USA innså vi at vi måtte jobbe langs to spor: 1) å fortsette å jobbe for å få en endelig dokumentasjon på at 36-åringen var Angus, 2) jobbe fram en «jakten på»-versjon der anonymiserte 36-åringen og la fram det materialet vi hadde i håp om flere tips. I slutten av august 2014 utarbeidet vi et førsteutkast av saken. Dette bidro til å definere hva vi manglet.

Vi tok nå nye skritt for å få endelig dokumentasjon. Etter møtet med 36-åringen, hadde han brutt all kontakt, så den veien var stengt. Vi forsøkte å få kontakt med venner og familie av ham. Det lyktes ikke å få kontakt per telefon, delvis fordi Nederland har et dårlig system for telefonkataloger og delvis fordi folk la på røret. Vi forsøkte å henvende oss til flere via Facebook, men fikk få svar.

Vi fikk en venn av 36-åringen i tale. Han avviste først kategorisk at 36-åringen kunne være Angus. Å få fram motforestillingene var nyttig, og ga oss nye aspekter å sjekke. Da argumentene falt, gikk vennen så langt som å innrømme at han var i tvil. Han tok kontakt med 36-åringen for å sjekke selv. Han opplyste så at 36-åringen nektet for å være Angus, og brøt kontakten.

Vi hadde møter med PST. Vi visste at de lenge hadde vært interessert i Angus, og lurte på om de hadde supplerende informasjon. Det viste seg at de ikke visste hvem Angus kunne være, og ikke kunne gi verken bekreftelser eller det motsatte. Møtene startet en prosess som kunne gi resultater på lang sikt, men ikke innen den tiden vi ønsket. Vi hadde jobbet siden mai med denne saken, og det var nå sent på høsten.

Vi gikk samtidig i ny dialog med andre i Angus' nettverk, i håp om at flere kilder kunne bekrefte navnet. Dette førte ikke fram, Angus hadde røpet navnet til et svært lite antall mennesker. Vi

gikk også nye runder med kilden som hadde gitt oss navnet. Var det mer informasjon å hente der? Dette ga få resultater.

I et siste forsøk på å finne holdbar dokumentasjon, bestemte vi oss for å gå gjennom hvert eneste ord Angus hadde skrevet på nettet. Vi antok at han kanskje kunne ha vært mer uforsiktig helt i begynnelsen av bloggingen. Med utgangspunkt i denne gjennomgangen, utarbeidet vi tre notater, som hver analyserte elementer i Angus tekster:

*1: Språkforståelse og geografisk orientering.* En nærlesning av Angus' tekster viste at han 1) ikke kunne skandinaviske språk, 2) ikke kunne russisk, 3) kunne noe tysk, 4) hadde så god innsikt i nederlandske forhold og refererte til nederlandske kilder i så stor grad at han måtte kunne språket, 5) hadde innsikt i og stadig refererte til de hvites situasjon i Sør-Afrika, og 6) var så orientert mot amerikanske forhold at han trolig hadde en forbindelse til landet. Dette korresponderte med 36-åringens profil.

*2: Ideologi og ideologiske formuleringer.* En nærlesning av Angus' ideologiske vurderinger viste en person som ikke bare kopierte andres tanker, men drev ideologiutvikling selv. Hans ideologiske standpunkt var sofistisert og relativt unikt. Ved å analysere hvilke kilder han refererte til, hvilke standpunkter han hadde og hvilke formuleringer han brukte, kunne vi vise klare likheter med 36-åringens tanker og formuleringer.

*3: Favorittbøker.* Angus hadde oppgitt 145 bøker han hadde lest på nettsiden goodreads.com. Han hadde også rangert dem kvalitetsmessig, fra en til fem stjerner. Vi søkte dermed i alt 36-åringen hadde skrevet om hver av disse forfatterne og bøkene, og fant at han delte Angus sin interesse for forfatterne Robert Heinlein, Anne Rice, Stephen King, Asher Neal, Larry Niven, Stephen R. Donaldson, John Scalzi, Orson Scott Card, Roger Zelazny, Jack Vance, J. K. Rowling, J. R. Tolkien, Cormac McCarthy, Peter F. Hamilton, Douglas Adams, Kurt Vonnegut og Philip K. Dick. Vi lette også etter hans vurderinger av dem. De bøkene Angus ga fem stjerner, ble omtalt positivt av 36-åringen, mens bøker som Angus gav to stjerner, ble omtalt negativt. Gjennomgangen virket igjen bekreftende på våre antagelser, men vi hadde fortsatt det endelige beviset vi mente vi trengte for å avsløre 36-åringens navn.

#### *6.10: Kaste ut garnet*

Sent på høsten 2014 stod vi i den situasjon at kildene vi hadde, var uttømt. Den endelige dokumentasjonen vi trengte for å trykke en «avsløring», lot vente på seg. Vi hadde gått tom for strategier. Samtidig satt vi på en mengde stoff og et solid antall indisier som bygget opp under det innledende tipset om at 36-åringen var Angus.

Det å publisere kan i visse tilfeller regnes som en egen journalistisk metode, når formålet er å generere ytterligere tips. Vi så på dette som den beste strategien for å komme videre. Vi valgte å gå åpent ut og legge fram vår historie som «Jakten på Angus». Vi antok at det å anonymisere 36-åringen ville ha liten betydning for den jevne leser, selv om vi da måtte sladde bildene. Vi antok at det faktum at vi ikke hadde endelig bevis, kunne få flere mennesker til å engasjere seg i saken.

Vi publiserte dermed saken på Morgenbladets forside. Samtidig tok vi noen grep for å mobilisere flere tips:

-Vi pekte i saken på hvilke instanser som hadde dokumentasjon om Angus. Vi antok at dette kunne avstedkomme tips innenfra organisasjonene, eller bidra til press mot dem for å utlevere informasjon.

-Vi sørget for å spre saken bredt. Morgenbladets dokumentarer er normalt bare for abonnenter, men etter en uke la vi saken åpent ut på nett og promoterte den i sosiale medier, der vi også ba folk komme med tips.

-Vi lot saken spres internasjonalt. Siden potensielle tipsere ville befinne seg i flere land, lot vi nettstedet Open Democracy få oversette saken til engelsk og publisere den på sin nettside. Vi samarbeidet også med en nederlandsk journalist i det nederlandske magasinet *Elsevier*, og tillot det svenske magasinet Filter å trykke en oversettelse. Slik ble artikkelen eksponert for langt flere potensielle tipsere enn dem som vanligvis leser Morgenbladet. Hver av de utenlandske publikasjonene gikk med på å inkludere et avsnitt om at vi ønsket flere tips, med kontaktinformasjon oppgitt.

Per 1. januar 2015 hadde vi dermed mottatt en rekke nye tips, som allerede hadde resultert i en oppfølgersak. Journalisten Andreas Lunde hadde i 2012 forsøkt å finne Angus, på oppdrag av TV2. Siden arbeidet hans ikke endte med publisering, lot han oss få tilgang til materialet. Hans materiale ga oss også en ny kilde, kanadiske «Mia», som bekreftet at Angus var nederlandsk.

For øyeblikket er vi i ferd med «å dra inn garnet» vi kastet ut, og sjekker opp en rekke tips som vil resultere i nye saker. Publiseringen av den første versjonen har på den måten vært vellykket som en journalistisk metode og bragt oss videre i arbeidet.

## **7. Etikk og spesielle erfaringer**

Flere vurderinger har gitt oss hodebry på det etiske. Noe av dette har vi redegjort for i metodekapittelet, men vi ønsker også å gå gjennom noen spesifikke dilemmaer og hvordan vi har tenkt rundt dem.

### *7.1: Oppmerksomhet til Breivik?*

Saken rundt Breivik fordrer avveininger som ikke har presedens i norsk presses historie. Her er en terrorist som valgte virkemidler ut i fra det som ville gi ham mest mulig oppmerksomhet, med tanke på å fremme politiske mål. Hvordan skal vi som journalister forholde oss til dette? Dette diskuterte vi grundig. Man kan argumentere for å møte en oppmerksomhetsøkende terrorist med fortielse. Morgenbladet har i likhet med andre norske medier valgt ikke å trykke kronikkene og leserinnleggene han sender. Dekningen om ham er nå minimal. Det kan argumenteres for at han ikke utgjør noen politisk kraft i samfunnet, og at den gruppen som støtter hans ideer er svært marginal. Hvorfor da gi mer oppmerksomhet til Breivik og hans flokk?

Samtidig kan spørsmålet snus på hodet. Mens oppmerksomheten i dag er stor rundt jihadister og deres potensielle terrorfare, er interessen for høyreekstreme miljøer lav. Det finnes i dag bare to-tre forskere som jobber med dette feltet, og de sliter med å få forskningsmidler. Man kan argumentere for at det er en del av pressens samfunnsoppgave å følge med på hvordan de høyreekstreme miljøene utvikler seg, og holde dem under oppsikt så de ikke får utvikle seg fritt i sine ekkokamre.

I dette arbeidet har vi hele tiden hatt motforestillinger mot å gi Breivik oppmerksomhet i tankene. Vi mente likevel at det var relevant 1) å følge med på Breiviks sympatisører for å finne

ut om en ny bevegelse faktisk er under utvikling, 2) å undersøke ideene og hvorfor de er forlokkende, 3) å finne ut om dette nettverket og dets medlemmer har et volds- eller terrorpotensial, og 4) å etterforske, eventuelt avkle Breiviks og Angus' retorikk om at de representerer en stor gruppe av folket. Vi var samtidig bevisste på at vi skulle rette oppmerksomheten mot tilhengerne, ikke mot Breivik.

### *7.2: Psykisk ustabile kilder*

Tilfellet Breivik viste at politisk ekstremisme kan involvere en type avvik som ligger i grenselandet mot psykiske lidelser. Når man jobber med kilder i radikale miljøer, kan man møte personer som har en historie med psykiske lidelser. I vårt arbeid var dette en vurdering i møte med flere kilder. Hvordan skulle vi håndtere dette? I hvilken grad skulle vi eksponere dem?

Vær varsom-plakaten sier: «Vis særlig hensyn overfor personer som ikke kan ventes å være klar over virkningen av sine uttalelser. Misbruk ikke andres følelser, uvitenhet eller sviktende dømmekraft.» På den ene siden mente vi at den politiske skaren rundt Breivik var relevant å omtale, på den annen side måtte vi forsikre at våre kilder hadde et nettverk rundt seg og ikke måtte ta skade av det arbeidet vi gjorde.

I møter med sårbare kilder har det vært viktig å kommunisere klart hva slags artikkel vi jobber med, sette fram motforestillinger, og gjøre det klart at få deler deres politiske syn. I tilfellet Victoria valgte vi også å gjøre egne undersøkelser og snakke med familiemedlemmer for å forsikre at hun ville takle arbeidet med artikkelen og publiseringen. Når det gjaldt 36-åringen forsikret vi også med venner at han hadde et nettverk rundt seg. Vi har anonymisert en rekke kilder ut i fra argumenter om at publiseringen kunne bli en psykisk belastning for dem, og at flere var unge og kunne skifte mening senere. Å ha vært omtalt som Breivik-fan kunne ødelegge for dem i arbeidslivet i fremtiden.

### *7.3: Å publisere uten endelig bevis*

Som nevnt ovenfor, hadde vi i utgangspunktet et mål om å eksponere 36-åringen med bilde og fullt navn, inntil vi besluttet å anonymisere og publisere det vi hadde. Dette ble løpende vurdert i redaksjonen. Kunne vi publisere 36-åringens navn, og samtidig skrive at vi ikke kunne bevise at han var Angus? Hvor sterke måtte indisiene være? For å teste våre vurderinger ba vi også om en ekstern uttalelse fra en jurist.

Til dette kom også vurderinger vi kunne ha blitt blinde for fakta som ikke passet inn. Var det mulig at vi hadde feil mann? Dette spørsmålet preget arbeidet. Det var viktig å få andre personer, som ikke hadde vært med i prosessen, til å lese utkast. Siden ikke alle indisier fremgår i selve saken, har det også vært viktig å skrive notater om bevisene, som har vært tatt med i de eksterne vurderingene.

Et annet spørsmål gjaldt konsekvensene for 36-åringen. Vi mente Angus politiske virksomhet var verdt å eksponere, men hvilket vern hadde 36-åringen krav på? Som Angus skrev i en epost: «Take careful consideration that if you publish identifying information about this guy (the antifa will take care of publishing his address for you) and some nutjob executes him the blood will be on YOUR hands, not mine.» Hvilken form for tilsvar hadde han krav på? Vi tilbød 36-åringen en rekke ganger å oppklare fakta, uttale seg eller skrive en uttalelse vi kunne trykke med saken. For å forsikre oss om at han hadde mottatt dette tilbudet, gjentok vi det også via venner. I selve

artikkelen la vi vekt på å la være å trekke konklusjoner. Når vi trykket saken slik, var det avgjørende at 1) indisiene til sammen dannet et solid bilde, 2) at vi hadde gjort uttømmende undersøkelser, og 3) vi mente at saken hadde så stor samfunnsmessig interesse at det å belyse den var etisk riktig i seg selv.

## **8. Konsekvenser av saken**

Den siste artikkelen ble trykket 19.12.2014, og vi satt per 1. januar 2015 med flere nye tips. Ved deadline for innlevering til SKUP blir saken spredt internasjonalt, med tilhørende engasjement i sosiale medier. Det var ikke mulig å få full oversikt over konsekvensene saken har bragt.

Per 1.1.2015 kan konsekvensene oppsummeres slik:

-På en tid der flere ting skjer innen høyreekstremismen i Europa, er det for første gang dokumentert forsøk på å bygge en bevegelse rundt Breivik. Forskere på høyreekstremisme jobber nå videre med dette, med våre artikler som grunnlagsmateriale.

-Mens mye oppmerksomhet nå rettes mot andre typer ekstremisme, har Morgenbladets artikler bidratt til å løfte fram høyreekstremisme som tema i offentligheten.

-Aktiviteten på forumet på vk.com der vi gjorde undersøkelser, har sunket drastisk. Frem til april 2014 ble nettforumet oppdatert ukentlig eller oftere, og det foregikk en mengde aktiviteter og diskusjoner i en rekke underforum. Etter vår konfrontasjon i juni, har Angus bare lagt ut seks artikler, siste gang 24. oktober.

-Tre av de mest aktive personene i nettverket har slettet sine kontoer på vk.com. Meldinger tyder på at de også har brutt kontakten med de andre i nettverket. Minst en av kvinnene i nettverket har lagt Breivik-dyrkingen bak seg og er selv glad for det.

-36-åringen undersøkes av PST, som direkte følge av Morgenbladets undersøkelser. To andre i nettverket har opplyst at de er blitt oppsøkt av sikkerhetspolitiet i sine land.

-Angus har sluttet å oppdatere sine 11 bloggplattformer. Da vi begynte arbeidet vinteren 2014, oppdaterte han nettsiden ukentlig, og tidvis daglig. Siden vår konfrontasjon i juni, er bloggen The Commander Breivik Report bare oppdatert en eneste gang.

-Angus' nettsider var den viktigste og mest aktive engelskspråklige pro-Breivik nettsiden. Når aktiviteten der har stoppet opp, finnes ingen engelskspråklig møteplass for Breivik-tilhengere på nettet. Forskere sier aktiviteten har sunket drastisk, og fra fengselet opplyses det at Breivik mottar langt færre brev enn før. Denne utviklingen kan ha flere årsaker, men siden miljøet er så pass lite er det ikke usannsynlig at vårt arbeid har bidratt.

## **9. Liste over samlet publisering**

28. juni 2013. «Hundrevis av Breiviks brev stoppes av fengselet» Side 1 og 6-7. Nett/papir.

9. mai 2014. «Min venn, Anders Behring Breivik». Side 1 og 8-13. Nett/papir.

15. mai 2014. «PST følger med på Breiviks kvinner». Side 5. Nett/papir.

22. mai 2014. «Breivik-intervjuet nærmer seg». Side 4. Nett/papir.

3. juli 2014. «Ukjent forsker møtte Breivik». Side 4. Nett/papir.

5. desember 2014. «Jakten på edderkoppen i Breiviks nett». Side 1 og 8-13. Nett/papir.

19. desember 2014. «Jeg var Angus' groupie». Side 19-20. Nett/papir.

#### **10) Vedlegg: Artikler i Morgenbladet (se vedlagt pdf)**